

14.6.2018

EOAK/2486/2018

Ratkaisija: Apulaisoikeusasiamies Pasi Pölönen

Esittelijä: Esittelijäneuvos Juha Haapamäki

IISALMEN POLIISIVANKILA

Tarkastuspöytäkirja

Aika 29.5.2018

Osallistujat EOAK:sta Esittelijäneuvos Juha Haapamäki
Vanhempi oikeusasiamiehen sihteeri Minna Ketola
Tarkastaja Peter Fagerholm

Osallistuja tarkastuskohteesta Vartija - - -

1 YLEISTÄ

Eduskunnan oikeusasiamies toimii YK:n kidutuksen ja muun julman, epäinhimillisen tai halventavan kohtelun tai rangaistuksen vastaisen yleissopimuksen valinnaisen pöytäkirjan tarkoitamaksi kansalliseksi valvontaelimeksi. Tässä ominaisuudessa oikeusasiamies tekee tarkastuksia kaikkiin niihin paikkoihin, joissa pidetään tai voidaan pitää vapautensa menettäneitä. Pääpaino tehtävässä on ennalta ehkäistä vapautensa menettäneiden huonoa kohtelua mm. antamalla viranomaisille suosituksia, joiden tarkoituksena on parantaa vapautensa menettäneiden henkilöiden kohtelua ja oloja. Oikeusasiamies raportoi kansallisena valvontaelimenä havainnoistaan vuosittain eduskunnalle, suljettujen laitosten toiminnoista vastaaville viranomaisille sekä YK:n kidutuksen vastaiselle alakomitealle (SPT, Subcommittee for the Prevention of Torture). Myös eduskunnan oikeusasiamiehestä annetun lain mukaan oikeusasiamiehen tulee toimittaa tarkastuksia erityisesti vankiloissa ja muissa suljetuissa laitoksissa valvoakseen niihin sijoitettujen henkilöiden kohtelua.

Apulaisoikeusasiamies Pasi Pölönen määräsi tehtäväksi ennalta ilmoittamattoman tarkastuksen Iisalmen poliisivankilaan. Tarkastus suoritettiin virka-aikana. Edellisen kerran Iisalmen poliisivankila oli tarkastettu lokakuussa 2015 (dnro 4590/3/15).

2 TARKASTUSHAVAINTOJA

Tarkastuksen jälkeen poliisilaitoksen toimittamien tilastotietojen mukaan Iisalmissa oli vuonna 2017 säilytetty rikosperusteisesti 370 henkilöä ja poliisilain nojalla 464 henkilöä.

2.1 Tilat

Poliisivankila on otettu käyttöön 2004. Päihtyneitä varten oli viisi selliä (joista yksi varattu naisille) ja rikosperusteella kiinniotetuille 14 selliä. Lisäksi oli kolme sumpua.

Rikosperusteisten säilytyshuoneisiin sijoitettiin yksi henkilö. Neljä selleistä oli varustettu erillisellä WC/suihkutilalla. Selleissä oli suuret turvalasi-ikkunat. Säilytyshuoneissa ei ollut kamera-valvontaa mutta oli kutsunappi/mikrofonyhteys valvomoon. Kahteen selliin on rakennettu ulosteen seulontamahdollisuus. Poliisivankilassa on kolme TV:tä, joita voidaan antaa käyttöön, jos tutkinnanjohtaja ei näe tälle estettä.

Päihtyneiden selleistä oli kameravalvonta ääniyhteydellä valvomoon. Yksi selleistä oli pehmustettu itsetuhoisten kiinniotettujen varalta.

Peseytymistiloja oli kaksi, joista toisen yhteydessä oli sauna. Lisäksi oli kaksi ulkoilutilaa, tupaamishuone, rekisteröintihuone ja kuulusteluhuoneita.

Selleissä ei saa tupakoida. [vartijan nimi poistettu] mukaan työtilanteen salliessa asiakas voidaan viedä ulkoilutilaan tupakalle parin tunnin välein.

Tilat olivat erittäin siistit. Muutoinkaan niissä ei ollut huomauttamista.

2.2 Henkilöstö

Vartijoita on neljä. Yhtään naisvartijaa ei ole, mutta naispoliiseja voidaan saada avuksi. Ylivartija on Kuopiossa samoin kuin poliisivankilan päällystöesimies.

Kaksi vartijoista ei ole käynyt poliisihallinnon vartijakoulutusta. Kaksi kertaa vuodessa on voimankäyttökoulutusta ja mahdollista muuta työpaikkakoulutusta. Asiointikielenä on suomen lisäksi lähinnä englanti. Tarvittaessa voidaan pyytää tulkkipalvelua.

Vartijoita on niin vähän, että poliisivankila on ajoittain kiinni. Poliisimiehiä ei käytetä vartijoina. Vapautensa menettäneet viedään tällöin Kuopioon. Joskus myös Kuopion poliisivankilan vartijat käyvät tekemässä vuoroja lisalmessa.

- - -

lisalmessa on selviämisasema. [vartijan nimi poistettu] mukaan partioiden käytännöt viedä asiakas sinne vaihtelevat – osaksi kyse voi olla myös tiedonpuutteesta.

2.3 Vapautensa menettäneelle tehtävät ilmoitukset ja kirjaukset

Säilytystilan järjestyssääntö (vuodelta 2017) ja päiväohjelma ovat sellissä. Asiakirja vapautensa menettäneen oikeuksista ja velvollisuuksista annetaan sisään otettaessa ja asiakkaalta otetaan tästä kuittaus. Asiakirja on saatavilla useilla kielillä. Lisäksi käytännön toimista neuvotaan myös suullisesti (WC, kutsunappi, vesipiste).

Ulkoilut, suihkut ja ruokailut kirjataan erilliseen kalenteriin, lääkitys puolestaan KIP-lomakkeelle.

KIP-lomakkeen kirjaa vartija. Hän myös päättää poliisilain nojalla kiinniotettujen vapaaksi päästämisestä.

2.4 Terveystieteiden hoito

Lääkäri tai terveydenhoitaja ei käy poliisivankilassa, vaan tarvittaessa asiakas viedään sairaalaan tai ambulanssi käy paikan päällä tarkistamassa tilanteen. Kaikilla vartijoilla on ainakin EA1-koulutus.

Poliisivankilassa oli defibrillaattori (sydäniskuri) ja verensokerimittari, mutta ei adrenaliinikynää.

Lääkkeet jakaa vartija, mutta mitään koulutusta tähän ei ole annettu. Jos lääkityksestä on epäselvyyttä, soitetaan terveyskeskukseen ja lääkkeet haetaan sitten apteekista. Kirjallinen suostumus terveystietojen käsittelyyn ei ollut [vartijan nimi poistettu] tuttu.

Lääkkeet säilytetään lukitussa kaapissa.

2.5 Ruoka- ja muu perushuolto

Vapautensa menettäneille tarjotaan aamu- ja iltapalan lisäksi kaksi lämmintä ateriaa päivittäin. Ruoka haetaan ravintola Iltalypsystä, myös viikonloppuisin. Myös erityisruokavaliot voidaan toteuttaa. Ruuasta valitetaan [vartijan nimi poistettu] mukaan erittäin harvoin.

Suihkuun pääsee päivittäin ja tutkintavangeille sauna on keskiviikkoisin ja lauantaisin. Pesukone on käytettävissä ja liinavaatteet vaihdetaan vähintään viikoittain ja tietysti aina asiakkaan vaihtuessa. Poliisivankilassa on tarjolla jonkin verran varavaatteita.

Vapautuville annetaan tarvittaessa littera kotimatkaa varten. Jos julkiset kulkuyhteydet ovat huonot, myös partio voi viedä asiakkaan kotipaikkakunnalleen.

2.6 Yhteydet ulkomaailmaan

[vartijan nimi poistettu] mukaan yhteydenpitorajoitukset eivät välttämättä ole aina heti kirjattuina KIP:lle, joten muiden kuin avustajien osalta vartija tarkistaa tutkinnasta, voiko tapaamisen toteuttaa. Avustajatapaamiset vartija voi hoitaa suoraan ja avustajat voivat itsekin ottaa suoraan yhteyttä poliisivankilaan.

Puheluja varten on asiakaspuhelin, joka annetaan selliin ja jolla ei voi soittaa kuin sovitun yhden puhelun kerrallaan. Avustajapuheluja ei mitenkään valvota. Muita puheluja valvotaan tutkinnan ohjeiden mukaan.

Ruokaostokset hoitaa yleensä vartija, pankkiasiat hoituvat yleensä tutkinnan tai partion avulla.

2.7 Valvonta

[vartijan nimi poistettu] totesi, että päihtyneitten sellien osalta kameranäkymän lisäksi kuuluu myös hengitys. Heitä myös käydään katsomassa vähintään kahden tunnin välein. Tallenteet säilyvät ainakin n. kaksi viikkoa. Kameranäkymä WC-asiointiin on teknisesti peitetty.

Selleissä on palohälyttimet, mutta ei sprinklereitä.

Itsetuhoisia asiakkaita varten on tarkkailuselli, josta päättää tutkinnanjohtaja ja asiasta ilmoitetaan lääkärille.

- - -

2.9 Oikeusturvakeinot

[vartijan nimi poistettu] totesi, että jos vapautensa menettänyt haluaa tavaroita selliinsä, otetaan yhteyttä tutkinnanjohtajaan. Mahdollinen kielteinen päätös kirjataan KIP:lle. Erillisiä kirjallisia päätöksiä hän ei tiennyt tehdyn eikä myöskään mahdollista muutoksenhakulomakkeista. Ulkopuolelta tuotuja ruokatarvikkeita ei anneta selliin, paitsi jos ne ovat alkuperäisessä suljetussa tuotepakkauksessaan (esim. virvoitusjuoma).

[vartijan nimi poistettu] ei myöskään tiennyt, onko poliisivankilassa valvovien viranomaisten yhteystiedot käsittävää listaa saatavilla. Toki hän kysyttäessä voi antaa esimerkiksi oikeusasiamiehen yhteystiedot.

2.10 Yksityisyyden toteutumista edistävät ja haittaavat käytännöt

Oikeusasiamiehen kansliassa on valittu vuodelle 2018 muun muassa tarkastuksilla huomioitavaksi erityisteemaksi oikeus yksityisyyteen.

Todettiin, että henkilötietolaki edellyttää kameravalvonnasta näkyvää ilmoittamista, ellei valvontaa kohdisteta pelkästään kyseessä olevassa paikassa oikeudettomasti oleskeleviin. Ilmoituksesta tulisi näkyä myös se, tallentaako kamera. Tarkastuksella ei havaittu, että tällaisia ilmoituksia olisi ollut.

Laillisuusvalvonnassa on katsottu, että jos asiamiestapaaminen toteutetaan huoneessa, jossa on kamera, kamera tulee peittää tai siitä, että kamera ei ole päällä, pitää selvästi ilmoittaa, ellei kyseessä ole valvottu tapaaminen. Tätä edellyttää myös Poliisihallitus kirjeessään 24.11.2017 POL-2017-41566. Tästä menettelystä ei vartijalla ollut tietoa.

Erityisteemaan liittyen ei tehty muita erityisiä, muista vastaavista tarkastuskohteista erottuvia havaintoja.

2.11 Puhuttelut

Tarkastuspäivänä poliisivankilassa oli kaksi pidätettyä. Heistä toinen kävi tarkastuksen aikaan vangitsemisistunnossa. Tarkastajat kuuluivat toista pidätettyä, ja tästä on laadittu erillinen muistio.

3 TOIMENPITEET

Tarkastushavainnot esiteltiin apulaisoikeusasiamies Pasi Pölöselle. Hän totesi niiden osalta seuraavaa.

1. Edellisen, vuonna 2015 toimitetun tarkastuksen aikana havaitut puutteellisuudet oli korjattu osin: lääkkeitä säilytetään lukitussa kaapissa ja asiamiespuheluiden luottamuksellisuus on saadun selvityksen mukaan turvattu. Sen sijaan vartijoille ei edelleenkään ollut annettu lääkejakokoulutusta.
2. Lääkkeenjakokoulutus on yksi Poliisihallituksen 24.11.2017 lähettämässä kirjeessä mainittuja toimenpiteitä. Tältä osin kyse on valtakunnallisesta ongelmasta. Kirjeessä edellytetään muitakin toimenpiteitä, joita ei ainakaan kaikilta osin ollut pantu täytäntöön lisälmen poliisivankilassa. Poliisilaitosta pyydetäänkin kirjeen kunkin kohdan osalta ilmoittamaan, miten se on toimeenpannut Poliisihallituksen edellyttämät asiat lisälmen poliisivankilassa (erityisesti kirjeen kohdat 1, 4, 5, 8, 12, 15, 16).
3. Vuonna 2012 toimitetun poliisivankilan tarkastuksen yhteydessä tuli ilmi, että palotarkastaja oli kiinnittänyt huomiota siihen, että poliisivankilassa ei ollut sprinklereitä. Tuon tarkastuksen jälkeen saatiin pöytäkirja 24.11.2011 toimitetusta palotarkastuksesta. Sen mukaan jo edellisvuoden tarkastuksella oli todettu, että selliosasto tulee varustaa kohteeseen soveltuvalla sprinklerilaitteistolla vuoden 2011 loppuun mennessä, mikäli ei voida osoittaa, että pelastamismahdollisuudet ovat kaikissa tilanteissa riittävän nopeita ja kattavat. Apulaisoikeusasiamies pyytää selvittämään, miten tämä asia on edennyt.

4. Apulaisoikeusasiamies kiinnittää poliisilaitoksen huomiota siihen, että henkilötietolaki edellyttää kameravalvonnasta näkyvää ilmoittamista, ellei valvontaa kohdisteta pelkästään kyseessä olevassa paikassa oikeudettomasti oleskeleviin. Ilmoituksesta tulisi näkyä myös se, tallentaako kamera.
5. Laillisuusvalvonnassa on useassa yhteydessä todettu, että tutkintavastuun ja säilyttämisvastuun tulisi olla hallinnollisesti ja tosiasiallisesti eriytettyjä. Jos tutkinta ja säilyttäminen ovat "samoissa käsissä", on vaara, että säilyttämisolosuhteet ja tutkintavangin kohtelu ovat riippuvaisia tutkinnan etenemisestä ja tutkintavangin suhtautumisesta tutkintaan. Vaikka tällaisesta ei olekaan havaintoja, jo tämän vaaran olemassaolo antaa aiheen arvostelulle. Tältä kannalta esimerkiksi tutkinnanjohtajan kanta TV:n kieltämiseen voi perustua ainoastaan tutkinnallisiin syihin, joita varsin harvoin lienee. Samoin apulaisoikeusasiamies painottaa, että esimerkiksi tapaamisten järjestämisen tai vapautensa menettäneen asioiden hoitamisen tulee tapahtua kaikille samoilla kriteereillä.
6. Poliisilaitoksen tulee huolehtia, että kaikki poliisimiehet tietävät, että lisäsalissa on selviämisasema, joka monessa tapauksessa voi olla päihtyneelle henkilölle poliisiasemaa parempi vaihtoehto.
7. Apulaisoikeusasiamies kiinnittää poliisilaitoksen huomiota myös siihen, että joitain lääkkeitä tulee säilyttää kylmässä. Jos lääkkeitä on välttämätöntä säilyttää samassa jääkaapissa kuin ruokaa, tulisi lääkkeiden olla selkeästi erossa ruokatarvikkeista, esimerkiksi omassa muovirasiassaan.

- - -

Apulaisoikeusasiamies pyytää poliisilaitosta **15.10.2018 mennessä** ilmoittamaan, mihin toimenpiteisiin se on ryhtynyt edellä kohdissa 1–8 esitetyn johdosta.

Pöytäkirjan vakuudeksi:

Juha Haapamäki
esittelijäneuvos